

Kan Vlaanderen klimaat en economie verzoenen?

Verslag conferentie in het Vlaams Parlement, 14/06/2011

Hittegolven, oprukkende woestijnen, smeltend poolijs... De aarde warmt op en de gevolgen laten zich meer en meer voelen. Om een echte catastrofe af te wenden, moet de uitstoot van broeikasgassen radicaal teruggedrongen worden. Een doodsteek voor onze welvaart? Of is het net het begin van een nieuw economisch project waar we beter uitkomen? En waar staat Vlaanderen als het erop aankomt klimaat en economie te verzoenen? Greenpeace, WWF, BBL en 11.11.11 brachten op 14 juni 2011 vijf experts samen in het Vlaamse Parlement om op die vragen antwoorden te zoeken.

Jean-Pascal van Ypersele, professor aan de UCL en lid van VN-klimaatpanel opende de conferentie met een schets van de huidige wetenschappelijke stand van zaken en de economische gevolgen daarvan. "Het klimaat verandert en dat is met grote waarschijnlijkheid voornamelijk onder invloed van menselijke activiteit", luidde de vaststelling die inmiddels gemeengoed is. "De temperatuur op aarde volgde gedurende de voorbije eeuwen onmiskenbaar een stijgende trend, die samenloopt met een nooit geziene toename in de uitstoot van broeikasgassen."

Niets doen, kost veel

Dat het klimaat verandert, zeggen niet alleen de grafieken. "Door extreme droogte mislukten veel graanoogsten, wat resulteerde in een explosie van de voedselprijzen", stelt Tomas Wyns van het Climate Action Network Europe. "Dat leidde op zijn beurt tot sociale onrust in de grote steden van arme landen. In die zin zijn de revoluties in Egypte en Tunesië misschien wel de eerste klimaatrevoluties."

Op langere termijn bedreigt de opwarming van de aarde de thuis van miljoenen mensen - ook bij ons. "Een stijging van één meter van de zeespiegel zou 63.000 hectare land onder water zetten", zegt van Ypersele. Gent als nieuwe badstad? Zonder maatregelen zou het volgens zijn berekeningen in het jaar 3000 zover zijn. Niks doen om de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen, is dus een bijzonder kostelijke optie, waarschuwt de professor. Zowel op economisch, menselijk als ecologisch vlak.

Om dat rampscenario te vermijden, stelde de wereldgemeenschap zich tot doel om de temperatuurstijging onder 2°C te houden. Willen we die doelstelling halen, moeten we in 2050 al een uitstootvermindering van 58% realiseren. Na 2070 moeten de emissies zelfs negatief zijn. De uitdaging is dus enorm, maar de mogelijkheden om broeikasgassen terug te dringen zijn dat ook: de industrie, de landbouw en zeker in de sector van de bouw zijn er op vlak van hernieuwbare energie en energie-efficiënte reuzesprongen te maken.

De kostprijs van die maatregelen ligt alvast lager dan niks doen en levert bovendien tal van bijkomende voordelen op, zoals minder luchtverontreiniging en een verminderde afhankelijkheid

van buitenlandse energiebronnen. Volgens Jean-Pascal van Ypersele en Stijn Wyns biedt de strijd tegen de klimaatopwarming dan ook een zelden geziene opportuniteit voor de economie.

Maar is de Europese Unie en in het bijzonder Vlaanderen wel klaar om in te spelen op die nieuwe kansen? Professor Johan Albrecht (UGent) gaat akkoord dat er een opportuniteit ligt, maar blijft kritisch: "Op dit moment ontbreekt het aan een groot project voor de Europese industrie"

De groene (her)industrialisatie van Europa

Doet Europa het dan slecht op vlak van klimaatbeleid? Op het eerste gezicht ziet het plaatje er positief uit. Ten opzichte van 1990 daalde de uitstoot van broeikasgassen met 17% in 2009. Een gevolg van de economische crisis? Gedeeltelijk, maar er is meer aan de hand. "De voorbije 20 jaar steeg de import uit de BRIC-landen en uit China in het bijzonder", analyseert Professor Albrecht. "Onze industriële productie verplaatste zich deels naar ginder, waardoor je kan spreken van een transfert van emissies. Zonder meer import uit andere regio's zouden onze emissies met 4 tot 5% gestegen zijn."

Om niet alleen bij te dragen aan de ontwikkeling van nieuwe klimaatvriendelijke technologieën, maar er ook economisch de vruchten van te plukken, heeft Europa nood aan een hoogtechnologisch project. Probleem: de jobcreatie in die sector gebeurt momenteel vooral in Azië. "Door delocalisatie produceren de EU en de VS amper nog tv's en computers", zegt Albrecht. "Dat houdt risico's in voor je kennisopbouw. Je verliest namelijk de kennis door zelf geen enkele massaproductie meer te hebben. Kijk naar de tewerkstelling in de batterijtechnologie. Die is cruciaal voor de nieuwe generatie auto's, maar voor het overgrote deel is dat een Aziatisch verhaal."

Toch is het tij te keren. Volgens professor Albrecht ligt de grootste opportuniteit op het vlak van energie-innovaties. "Technologieën zoals biogas en biomassa zijn gebaseerd op lokale grondstoffen en vragen dus lokale expertise en jobs. Hetzelfde geldt voor investeringen in infrastructuur, zoals de smart grids. Hardware componenten met hoge toegevoegde waarde (intelligente wasmachines en koelkasten) maken massaproductie in EU weer mogelijk. Neem het voorbeeld van de stop-start-systemen van Bosch. Die zitten inmiddels in een vierde van de nieuwe wagens, worden grotendeels gemaakt in Duitsland en ze leveren bovendien een grote emissiereductie (15%) op voor relatief weinig geld."

De kansen van de nieuwe economische sectoren beperken zich niet tot de hogeschoolden. Een eenvoudige maatregel om CO₂-uitstoot terug te dringen, is de isolatie van woningen. Albrecht: "De overheid kan programma's opzetten om ongeschoolde werklozen op te leiden en in te zetten in arbeidsintensieve isolatieprojecten of andere activiteiten die cruciaal zijn voor de transformatie naar een koolstofarme economie".

Waar zitten de Vlaamse bedrijven?

Ondanks het feit dat niet alle randvoorwaarden ingevuld zijn, brengt de klimaatuitdaging dus nieuwe kansen voor het bedrijfsleven in de EU. Maar waar staan onze Vlaamse bedrijven. Zijn ze wel mee?

Volgens Marc Van den Bosch, Adviseur energie en milieu bij VOKA, zien onze bedrijven wel degelijk het potentieel van de nieuwe markt. "We weten bijvoorbeeld dat we ook bij ons voor grote

investeringen in het elektriciteitsnet staan. Wel, daar neemt het bedrijfsleven initiatieven zoals 'Flanders smart grid', met 70 deelnemende bedrijven."

Omdat energie-efficiëntie de basis is voor de concurrentiepositie, introduceerde VOKA het benchmarking convenant voor energie. Ondermeer dankzij de doorgedreven audits, zegt een meerderheid van de bedrijven een mentaliteitsverandering op vlak van energie gerealiseerd te hebben. "Met deze inspanningen konden onze bedrijven - op enkele sectorgebonden uitzonderingen na - hun concurrentiepositie en groeikansen vrijwaren." Een voorzichtige eerste stap naar het verzoenen van economie en klimaat?

Niettemin zullen al die inspanningen volgens Van den Bosch het totale elektriciteitsverbruik niet doen dalen. "Wat we besparen in energie en industrie, wordt gecompenseerd door de stijging van het verbruik van elektrische voertuigen en bij de industrie. Daarom is het des te belangrijker om naar een brandstofmix te evolueren met weinig uitstoot. Nucleair en CCS (carbon capture and storage) maken daar deel van uit."

Conclusie? Onze bedrijven spelen mee, maar staan nog voor belangrijke stappen. "We moeten niet alleen goed zijn in Onderzoek & Ontwikkeling, we moeten exporteur van klimaattechnologie worden", vindt Van den Bosch. "Dat vergt meer investeringen doorheen de hele keten van fundamenteel onderzoek tot marktintroductie."

AXA: van kennisopbouw tot concrete maatregelen

Dat bedrijven zich voorbereiden en verregaande strategieën ontwikkelen om klimaat en bedrijfsvoering te verzoenen, bewijst AXA. Als bank en verzekeraar voelt AXA vandaag al de financiële gevolgen van klimaatverandering. "De voorjaarsstorm in februari, het noodweer in juli, de overstromingen in november... Het kostte ons 300 miljoen euro aan schadedekkingen", licht Sabine Van Depoele toe. "We zien de frequentie en ernst van zulke fenomenen bovendien toenemen."

Vanuit dat bewustzijn, ondernam AXA op verschillende vlakken actie. Om te beginnen ondersteunt het bedrijf zich - net als ondertussen vele tientallen andere bedrijven waaronder IKEA, Philips, Sony enz. - publiekelijk een ambitieuzere EU reductiedoelstelling van -30% broeikasgasemissies tegen 2020. "Het is ook onze opdracht klanten bewust te maken van nieuwe risico's, maar onze verantwoordelijkheid reikt verder. Wij beschikken als verzekeraar over een schat aan informatie. Met het Coporate Disclosure Project bundelen we die data met andere partners in grote databanken. Het AXA Research Fund spendeert daarbovenop 30 miljoen euro voor onderzoek rond de gevolgen van klimaatverandering, zoals de toename van stormwinden, overstromingen en hevige hagelval."

AXA beschikt daarnaast over een uitgestrekt patrimonium. In de eigen gebouwen gaat AXA voor de nieuwste milieutechnologie, een strategie die het bedrijf ook aan haar klanten adviseert. "Investeringen in groene gebouwen bieden zo een concurrentieel voordeel op een zeer competitieve kantoormarkt." Overige ingrepen situeren zich onder andere op het niveau van het wagenpark en het vervangen van vliegtuigreizen door videoconferencing. "Er zijn veel directe ingrepen mogelijk om je milieu-impact te reduceren," vat Van Depoele samen, "en het management moet overtuigd zijn van de meerwaarde."

Ligt de sleutel bij het beleid?

Eenzijds lijken de geesten rijper dan ooit, anderzijds blijft de grote sprong naar actie uit. Kunnen ambitieuze klimaatdoelstellingen en pro-actief overheidsbeleid de laatste drempels wegnemen?

Iedereen lijkt het er alvast over eens dat er een prijs moet gezet worden op CO₂. “Men ging ervan uit dat de emissiehandel de drijvende kracht achter zou zijn om te investeren in energie-efficiëntie en hernieuwbare energie”, zegt Tomas Wyns. “Zulke investeringen blijven echter uit door de lage koolstofprijs op de emissiemarkt, die onder invloed van de crisis bovendien nog een duik maakte.”

Wat zou dan een correcte prijs zijn voor CO₂? Professor van Ypersele schat die rond de 80 euro per ton in 2030, willen we de stijging van de temperatuur op aarde beperken tot 2°C. “Enkel voor electriciteitsbedrijven en energie-intensieve industrie zouden er dan nog verhandelbare emissierechten bestaan.”

Met de opbrengsten uit CO₂-taksen en veilingen, kan de overheid de overgang mogelijk maken naar de groene herindustrialisering. “We moeten die extra middelen onmiddellijk herinvesteren in onderzoek en ontwikkeling, opleiding en nieuwe infrastructuur”, zegt Tomas Wyns. Professor Albrecht wijst daarbij ook op de noodzaak van performante regelgeving, zoals duidelijke technische standaarden. “En verder komt het er op korte termijn op aan nictemarkten te creëren en demoprojecten te financieren.”

Moet de EU ambitieuzer zijn en haar 20% reductiedoelstelling voor CO₂ tegen 2020 bijstellen naar 30%? Ook daarover is er unanimititeit, al maakt Marc Van den Bosch (VOKA) daar een duidelijk kanttekening bij: “30% kan, maar de EU moet het enkel doen als het kadert in een globaal klimaatakkoord waarbij alle landen zich engageren. Intern moet men ook de kosten voor het behalen van zo’n doelstelling billijk spreiden over alle gebruikers.” Bij AXA hebben ze hun 20%-doelstelling nu al gehaald. “We willen verder naar 30%”, aldus Sabine Van Depoele, “omdat we voelen dat het haalbaar is. Europa moet hetzelfde doen.

Tomas Wyns ziet een aanscherping naar 30% vooral als vergroten van de economische opportuniteit. “Uit een onderzoek dat de universiteiten van Oxford, Sorbonne en Potsdam voerden voor de Duitse overheid blijkt dat de stap naar 30% een duidelijke economische impuls oplevert, indien de implementatie op een correcte manier gebeurt.” Ook in dat scenario blijft er volgens Wyns plaats in de EU voor energie-intensieve industrie. “Onlangs is men gaan kijken wat er met de huidige *state of the art*-technologie mogelijk is in de staal- en cementindustrie. Het antwoord is eigenlijk hoopgevend: met een nieuw type hoogoven dat momenteel in opbouw is, wordt bijvoorbeeld een CO₂-reductie van 80% gerealiseerd. Dit is geen *science fiction*.”

Is Vlaanderen klaar om klimaat en economie te verzoenen? Veel initiatieven en maatregelen zijn genomen, maar de vraagtekens rond een nieuw industrieel project blijven groot. Iedereen is het eens over de noodzaak om te veranderen, maar over de snelheid en de spreiding van de lasten is er minder eensgezindheid. Volgens Professor van Ypersele is die koudwatervrees nochtans onterecht. “*Being dirty has a lot of costs. Being greener than the competition may have many advantages*”, besluit hij met een citaat uit The Economist.